

**A KORLÁTOZOTT
BESZÁMITHATÓSÁGRÓL
FOLYT
VITA, XXVII, PP. 95-131**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649250486

A korlátozott beszámíthatóságról folyt vita, XXVII, pp. 95-131 by Hugó Lukács

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

HUGÓ LUKÁCS

**A KORLÁTOZOTT
BESZÁMITHATÓSÁGRÓL
FOLYT
VITA, XXVII, PP. 95-131**

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

220.

XXVII. KÖTET. 2. FÜZET.

A KORLÁTOZOTT
BESZÁMITHATÓSÁGRÓL

folylt vita.

DE LUKÁCS, HUGÓ

ELŐADÁSA

1903. MÁRCZIUS 7-ÉN

SALGÓ JAKAB ÉS FRIEDMANN ERNŐ PELSZÓLALÁSÁVAL.

PRINTED IN HUNGARY

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVTYOMDÁJA.

1903.

HLV
988.1
LLK

Dr. Lukács Hugó.

T. teljes ülés!

Az, a mi a természettudóst az alchymistától megkülönbözteti, az nem csupán a kutatás czéljában rejlő különbség, hanem elsősorban abban áll, hogy míg alchymista az arany keresése közben mintegy véletlenül jutott a chemia egyes törvényeinek megismeréséhez, addig a természettudós tudatában él annak, hogy végcélját annál biztosabban éri el, ha nyomról nyomra haladva a tények biztos megismerésével készíti elő a cél elérhetésének lehetőségét.

Hogy a modern sociologusok és psychologusok milyenek remélik a jövő criminalológiáját, azt tudjuk mindnyájan. Végül eredményében a cél egy prophylacticus, az eredendő bünt megakadályozó rendszer. És hiszem, tudom, hogy egy ily rendszer a fejlődés menetében nem lehetetlen. De naivitás volna e rendszert alkalmazni akarni ma, a fejlődés ezen a jövőböz képest igen alantas szakában.

És mégis e két tan, melynek végcélja ma elképzelhetetlen, épen azért, mert természettudományos alapon áll, sok oly bizonyosságot és törvényt állapított meg, a mely a criminalogia fejlődését nemcsak hogy befolyásolta, de sőt annak irányt szabott. Ha azonban e két tudomány lelkes hívei a büntetőjogot a magok hitvallása szerint akarnák reformálni, akkor épen azon hibába esnének, a mely legsúlyosabb a természettudomány szempontjából, t. i. elhagyják a realitás alapját, elfelejtik, hogy főtörvényünk a természetes fejlődés.

A criminalogia nem természettudomány. Legszébb defini-tióját Fayer adja, a ki végvonalban egy nevelési rendszer sanctionális betetőzésének mondja; a büntetőjog kierőszakolja azt, a mit e nevelési rendszer többi tényezője elérni nem tudott. Világos tehát, hogy a bűn prophylacticus megelőzése, lehetetlenné tétele nem lehet a criminalogia célja, hanem a ténye-

zők azon complexumának, melyet itt nevelésnek nevezünk, kell reformálódnia addig, míg erre a kieroszakoló erőszakos tényezőre szükség nem lesz. A természetes fejlődés menete tehát az kell, hogy legyen, hogy a criminalologia mindig szűkebb körre szoruljon, feladatának mindnagyobb részét vegye át a sociologia és a lelket fejlesztő, gyógyító psychologia. Természetes, hogy nem csupán határai változnak e fejlődés közben, de változnak methodusai, kvalitásai is. A természettudományok haladásának egyik legfényesebb eredménye azon változás, melyen a múlt században a büntetőjog átment. De épen ezért végzetes volna a természettudományok methodusait és alaptörvényeit átvinni akarni egy oly tudományba, a mely alkalmazott, politikai, melynek célja és létszüksége a természettudományokkal heterogén. Csak egy methodust és egy ily alaptételt kell megemlítenem, hogy az ily eljárás képtelensége szembetűnjék.

A természettudományos kutatás egyik legfontosabb methodusa a kísérlet. Azonnal szembeszökő ennek majdnem lehetetlen volta a bűnössel szemben, tiltakozik ellene legrimitivebb jogérzésünk.

Azon alaptörvény pedig, melyre hivatkozom, épen az, mely a legtöbb controversiára adott okot: a determinismus törvénye.

Mondanom sem kell, hogy én a psychologia ezen törvényt megdönthetetlennek tartom, olyannak, melyhez kétség sem férhet.

De ha ezen alapigazságnak teljes mértékben akarunk érvényt szerezni a criminalologiában, akkor a büntetőjog megszűnt létezni, a büntetés szót el kell felednünk, helyébe a tanítás, javítás, gyógyulás fogalmát egybegyűjtő új szót kellene tennünk. Büntetőjogot a megtorlás eszméje nélkül elképzelni, szó- és fogalomzavar; a criminalológiából az erőszak jellege el nem tüntethető. Vita tárgyát csupán az képezhetné, hogy a mai politikai, culturalis, társadalmi és közgazdasági viszonyok között nélkülözhető-e a criminalologia? A feleletet megadtam reá felolvasásom elején: nélkülözhető lesz, remélem, hiszem akkor, ha a helyébe lép a fejlődés egy igen magas fokán a bűn prophylaxisa!

Tisztelt uraim! Valahányszor a sociologus vagy psychologus reformtervekkel áll elő a büntetőjogban, úgy az ellenmondás, az egymás meg nem értése, vagy a mi még rosszabb, félreértése onnan származik, hogy a természettudományok methodusait, fogalmait át akarják vinni a büntetőjogtudományba, a mi lehetetlen, mert az nem természet — hanem az emberi szükség diktálta rendszertudomány. Ez történik akkor is, ha a determinismusról van szó. A büntetőjog indeterminismusa jogi fogalom, és mint ilyen, távolról sem ellentétes a psychologusok determinismusával. A természettudományok törvényei nem változtak sem Lyeurgus, sem Justinianus óta, az a spatium, melyet a büntetőjog nyújt az emberi cselekvésnek a szabad-akarás határain belül, az folyton változott. Változott minden politikai, társadalmi, kulturális és közgazdasági változással, változnia kellett, mert ezekkel szervi összefüggésben van. Ezeket a tényezőket nem lehet sociologiai és psychologiai törvényekkel ellensúlyozni.

Azt, a mit tehetünk, csak annyi: az adott viszonyok között irányítani a fejlődést úgy, hogy a mint már előbb jeleztem, a criminalologiai kényszer mindig szűkebb korlátok közé szoruljon. Igyekeznünk kell a büntetőjog gyakorlását lehetőleg olyanná tenni, hogy az a megtorlás mellett lehetőleg eszköze legyen az egyén és ezzel a társadalom megjavításának.

E kettős czélt szolgálja véleményem szerint az is, a ki a büntetőjogba be akarja vinni a korlátolt beszámíthatóság elvét.

Az elmebetegeket illetőleg a gyakorlatban sikerült elérni azt, hogy kivontuk őket a büntetőjogász hatásköre alól. Ki kell emelnem azt, hogy gyakorlatilag, mert bármilyen fureszán hangozzék is, elvben ez még nem történt meg. Oka ennek első sorban, sőt talán egyedül az ide vágó törvény szerencsétlen fogalmazása.

A francia törvény azt mondja: Il n'y a ni crime ni délit lorsque le prévenu était en démence au temps de l'action. És ma nics a világon olyan psychiater, a ki ezt nem helyesezné. Az elmebeteg bűnös nem lehet, az elmebeteg felelősségre vonni nem szabad. És rögtön hozzá teszem, fölösleges is. Mert ha a bíró bármire itéli is, a büntetés rajta végre nem hajtható,

mert a kire a szakértő kimondotta, hogy elmebeteg, azt elme-gyógyintézetbe kell helyezni. Ha tehát valakit csak oda nem ragad képtelen philosophiája, hogy elme-gyógyintézetben bün-tető-osztályt akar felállítani, akkor a büntetés tényleg nem hajtható végre.

A magyar törvény nagy hibái onnan erednek, hogy az elmebetegséggel együtt intézkedik az elmetehetség esetleges múlt zavarairól is, melyek pedig egészen más megítélés alá esnek. Meg vagyok róla győződve, hogy a törvény rossz fogal-mazását e káros tömörítés idézte elő nagy mértékben. A követ-kezőkben én csupán az elmebetegségre vonatkoztatom a tör-vény szövegét.

A törvény két nagy hibája, hogy először a bűnösség szó helyett beszámíthatóságról beszél, másodszer, hogy világosan kimondja azt, hogy az elmebetegség maga nem zárja ki a be-számíthatóságot, lehetségesnek mond oly elmebetegséget, mely mellett a beteg bírhat szabad elhatározási képességgel.

Nem tudom elképzelni mily haszonnal járt átvenni a tör-vény szövegébe a német Zurechnungsfähigkeit fogalmát, de a kárát látom abban a végtelen és meddő vitában, mely a be-számíthatóság megítélése körül forog; vajjon a szakértő vagy a bíró dolga-e a döntés. Hogy bűnös-e valaki vagy sem, azt eldönteni sohasem akarná a szakértő, mert hiszen az világos, hogy ez maga az ítélet és ítélni a bíró van hivatva. Ennek a szónak *beszámíthatóság* az a nagy hibája, hogy a szakértő egy lelki funkciót, lelki képességet érthet alatta, és akkor ter-mészetes, hogy a maga szakmájába tartozónak véli. Pedig e szó egy jogi fogalom akar lenni, a melyről a jogászok azt állítják, hogy azonos a bűnösség fogalmával. Ennek bizonyosá-gául szolgálhat az is, hogy a francia és olasz törvényben az utóbbi áll amaz helyén. Edvi Illés pl. határozottan ki is mondja, hogy a kettő azonos, mégis a leghatározottabban tagadja, hogy a beszámításnak fokozatai lehessenek. Már pedig azt, hogy a bűnösségnek vannak fokozatai, azt, bár a dogmaticus jogtudo-mány tagadja, bizonyítják az enyhítő körülmények. De kétség-telen, hogy a *büntethetőségnek* vannak fokozatai, a mi a Btk.-ben többszer jut kifejezésre. Így pl. a fiatal kor büntetésénél a tételek számtani pontossággal szállítatnak alá.

Azonban — t. uraim! — a jó szellemem óvjon meg attól, hogy e vitás kérdést eldönteni vagy akár csak vitatni akarjam. Meg vagyok róla győződve, hogy a t. hallgatóság körében már is megalakult a két párt, mely kész a legfényesebb érvekkel sikra szállani a beszámíthatóság fokozatos volta mellett vagy ellen. De erre a nagy vitára semmi szükség abban a pillanatban, a midőn ezen szót, a mely már annyi controversiára adott okot, helyettesítjük a bűnösséggel.

Ott, a hol ez megtörtént, ott a szakértő és bíró közötti vita a competentiát illetőleg egészen más tárgy körül forog. És nagyon tanulságos, hogy Olaszországban, tehát ott, a hol a törvény nem beszámításról, de bűnösségről beszél, sikerült a korlátolt beszámíthatóság fogalmát a büntetőjogba bevinni. Az ezért folytatott szellemi tornán ugyancsak beláthatatlan kárt okozott e szó, benne látom a főokát annak, hogy a jogászok mindeddig oly mereven utasítottak vissza minden kísérletet. Szívesen feláldozzuk mi e szót, nem a beszámíthatóság kérdése érdekel bennünket, hanem a bűnösség foka és látni fogjuk kvalitatív megkülönböztetése, első sorban pedig a büntetés neme, módja!

Ha a törvény úgy szólana, hogy az elmebeteg bűnös nem lehet, úgy mind a bíró, mind a szakértő feladata egyszerű volna. De a törvény a büntelenséget még egy feltételhez köti, ahhoz, hogy az elmebeteg szabad elhatározási képességgel ne bírjon. Miért teszi ezt? Elképzelhető-e oly elmebeteg, a ki ilyen elhatározási képességgel bír? A jogászok felfogása ezt sem látezik kizárni, ismeretes a Curia azon nevezetes döntvénye, hogy az elmebetegség magában még nem zárja ki a beszámíthatóságot. Nevezetes, hogy példaképen épen a gyengeelméjűség van felhozva. De akadt pszichiater, sőt egyike szakunk legjelesebbjeinek, Ziehen, a ki egy nagy hírű felolvasásában kiemelte, hogy elképzelhető, lehetséges és előfordul az, hogy egy elmebeteg bünt követhessen el oly módon, hogy teljesen tudatosan, minden kóros elmebeli folyamat befolyásának kizárásával tegye azt. Kiemeli Ziehen, hogy ez nagy ritkaság. Tegyük hozzá, hogy teljesen ellenőrizhetetlen és mondottuk, hogy felesleges is, mert in praxi a dolog menetén mit sem változtat.

De minthogy az elmebetegnek lelki functióinak partialis

épsége themánknál rendkívül nagy jelentőségű, foglalkozunk bővebben e kérdéssel. Ennek taglalása pedig szorosan összefügg az úgynevezett szabad elhatározási képességgel.

Annak az eldöntésével, bír-e a beteg ilyen képességgel, kinek a dolga, szinte nem érdemes foglalkozni, azon okból, mert erre megfelelni a szakértőnek vagy nagyon könnyű, ha t. i. kijelenti, hogy elmebeteg evvel sohasem bírhat, vagy nagyon nehéz, ha t. i. belemegy abba a szinte végtelen vitába, hogy tulajdonképpen mit jelent ez az elhatározási képesség?

És itt megismétlődik a nagy kérdés: lélektani fogalomról van-e szó, vagy egy jogi formuláról. És a szabad akarat kérdését ezen törvény szempontjából nem lehet azzal elütni, hogy különböző definitiókat nyújtunk, vitatkozunk arról, hogy deterministicus vagy indeterministicus szempontból helyes-e, nem-e. Nos a felvetett kérdésre könnyű megadni a feleletet. Lélektani fogalom nem, olyat a modern lélektan nem ismer. És igazán volt Kantnak, ha a feleletet erre a kérdésre nem az elmerovosra, hanem a philosophusra akarta bízni. Bizony, t. uraim, nem egyéb-e formula, mint egy elavult philosophiai definitio. Arra, hogy valaki a tett elkövetésekor birt-e a cselekvésbe való betekintéssel és elhatározási képességgel, arra felelni a psychiaternak józanul nem lehet. Átvettük ezt a szerencsétlen törvényt és reakényszerítjük magunkat, hogy e rossz definitio miatt ne értsük meg egymást soha. Vitatkozunk olyasvalamiről, a mit nem tudunk meghatározni, hogy micsoda. Az elmebetegek bűnösségéről szóló törvény szempontjából tulajdonképpen teljesen igazat kell adnom Liepmannak; e kérdés független attól, milyen álláspontot foglalunk el a determinismust illetőleg. Ha mégis épen ezen paragrafusnál ismétlődik meg folyton a vita, úgy annak megint csak a rossz szövegezés az oka. Nem kell sorra citálnom azt a sok definitióját a szabad akaratnak, melyeket a legjelesebb jogászok adtak. Nem is említve a commentárok közkezenforgó definitiót, csak utalok Liszt definitiójára, a ki szerint szabad akaratnál birni annyit tesz, mint motívumokra normálisan reagálni, vagy Liepmannéra: «das Durchschnittsverhalten der Angehörigen zu einer jeweiligen Cultur» vagy Prinsera, a ki szerint «minél jobban emelkedik valaki a társadalom lépcsőjén, annál nagyobb a szabadsága».